

*Линник Андрій Миколайович,
старший викладач кафедри філософії
та соціально-гуманітарних дисциплін;
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

КАДРОВИЙ ДЕФЦИТ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

Фізична культура і спорт відіграють важливу роль у формуванні, зміцненні, збереженні здоров'я громадян, підвищенні працездатності та збільшенні тривалості активного життя, утвердженні міжнародного спортивного авторитету України. Разом з тим в країні має місце недооцінка соціально-економічної, оздоровчої та виховної ролі фізичної культури і спорту, відсутня чітко скоординована програма взаємодії різних державних структур і громадських організацій, які беруть участь у фізкультурно-спортивному русі, що негативно позначається на здоров'ї населення і соціально-економічному розвитку держави. І перша проблема, з якою стикається галузь (окрім фінансового забезпечення, звичайно), – це недостатня кількість висококваліфікованих кадрів та спеціалістів.

Система фізкультурної освіти в Україні розвивається в ринковому середовищі, головними параметрами якого є попит та пропозиція товару «робоча сила фахівця з фізичного виховання і спорту». Основу ринкового середовища складає галузевий ринок праці, що функціонує та розвивається у тісному взаємозв'язку з ринком освітніх послуг, які надають ВНЗ фізкультурного профілю. Дослідження показали, що на нинішньому етапі існують протиріччя у взаємодії вказаних ринків. На ринку праці, зокрема, існує незадоволений попит на фахівців традиційних спеціальностей («фізичне виховання»). Водночас ринок освітніх послуг характеризується швидким зростанням попиту на фахівців «престижних» спеціальностей та спеціалізацій («Фізична реабілітація», «Футбол», «Східні єдиноборства», «Менеджмент фізичного виховання і спорту»). За період з 1996 року число осіб, які вступили до ВНЗ фізкультурного профілю за контрактом, щоб здобути «престижну» спеціальність або спеціалізацію, зросло так: «Менеджмент фізичного виховання і спорту» – у 5,3 рази; «Фізична реабілітація» – у 2,5 рази; «Футбол» – у 2,2 рази; «Східні єдиноборства» – у 1,8 рази. А це в майбутньому буде неодмінно формувати «перекоси» в кадровому забезпеченні фахівцями в галузі фізичного виховання та спорту.

Спосіб життя населення України, стан сфери фізичної культури і спорту створюють загрозу та є суттєвим викликом для української держави на сучасному етапі її розвитку, що характеризується певними чинниками, основними серед яких є:

1) демографічна криза, яка зумовлюється зменшенням чисельності населення України з 52,2 мільйона осіб у 1992 році до 45,8 мільйона осіб у 2010 році, а також анексією АР Крим у 2014 році та веденням антитерористичної операції на Сході України в період з 2015 і донині;

2) несформованість сталих традицій та мотивацій щодо фізичного виховання і масового спорту як важливого чинника фізичного та соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я, ведення здорового способу життя і подовження його тривалості;

3) погіршення стану здоров'я населення з різко прогресуючими хронічними хворобами серця, гіпертонією, неврозом, артритом, ожирінням тощо, що призводить до зменшення кількості осіб, які можуть бути залучені до спорту вищих досягнень, зокрема спроможних тренуватися, витримуючи значні фізичні навантаження, та досягати високих спортивних результатів;

4) зменшення на 90 тис. осіб кількості залучених дітей і молоді до занять в дитячо-юнацьких спортивних школах через збільшення порівняно з 2014 роком на 45% кількості осіб, що віднесені за станом здоров'я до спеціальної медичної групи;

5) неналагодженість скоординованої роботи між суб'єктами фізичної культури і спорту на етапах спортивного удосконалення спортсменів;

6) невідповідність вимогам сучасності та значне відставання від світових стандартів ресурсного забезпечення сфери фізичної культури і спорту, а саме організаційного, кадрового, науково-методичного, медико-біологічного, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного;

7) зменшення порівняно з 2014 роком кількості інструкторів-методистів з фізичної культури на 45%, особливо за місцем роботи громадян та в сільській місцевості, а також кількості стадіонів з трибунами на 1500 місць;

8) невисока престижність професій у сфері фізичної культури і спорту, низький рівень матеріального заохочення працівників бюджетного сектору цієї сфери тощо [1].

У контексті аналізованого питання, з усіх перелічених чинників найбільш актуальною є проблема кадрового забезпечення у сфері фізичної культури і спорту. Наприклад, у Кнівській області працюють 30 відділів з питань фізичної культури і спорту райдержадміністрацій і міськвиконкомів міст обласного значення, з них 4 відділи у справах сім'ї, молоді та спорту. Всього у сфері фізичної культури і спорту працюють 2123 штатні фізкультурні працівники, з них у сільській місцевості – 525. Працівників з фізичної культури в навчальних закладах налічується 1151, у тому числі у сільській місцевості – 493; керівників і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів – 911, у сільській місцевості – 564; у професійно технічних училищах – 45, у сільській місцевості – 1; у вищих навчальних закладах I–II рівня акредитації – 80, у сільській місцевості – 12; вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації – 88 працівників [2].
Методистів, інструкторів-методистів, інструкторів фізичної культури нараховується 70 осіб, у сільській місцевості – 21, з них за місцем навчання громадян – 12 у сільській місцевості – 1, у дошкільних навчальних закладах – 130 у сільській місцевості – 23. Інструкторів з фізичної культури в сільських і селищних радах – 53. Тренерів – викладачів зі спорту – 715, у сільській місцевості – 44. Фахівців, які проводять фізкультурно-реабілітаційну роботу серед людей з особливими потребами, – 24. Працівників спортивних шкіл (ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ), за винятком тренерів зі спорту, налічується 198,

у сільській місцевості – 9. Працівників структурних підрозділів з фізичної культури і спорту органів виконавчої влади – 64. Працівників фізкультурно-спортивних товариств і відомств – 59, у сільській місцевості – 5 [3].

Тобто має місце явний перекид у кількості кадрів сфери фізичної культури і спорту в бік збільшення їх у містах та зменшення у селах, що призводить до неможливості для переважної більшості населення в сільській місцевості займатися будь-якими формами фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи. Недостатня кількість кадрів у сфері фізичної культури і спорту призводить до того, що автоматично дуже мало уваги приділяється фізичному вихованню в сім'ях, середніх загальноосвітніх, професійних, навчально-виховних і вищих навчальних закладах. Це питання не займає належного місця і в роботі місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Не задовольняється природно-біологічна потреба дітей, учнівської і студентської молоді в руховій активності. Як наслідок, 80% дітей і підлітків мають різні відхилення у фізичному розвитку, а кожен третій юнак за станом здоров'я не буде призваний на військову службу.

Викликає занепокоєння різке зниження рівня організації фізкультурно-оздоровчої роботи у виробничих колективах, на селі, за місцем проживання та відпочинку, скорочується мережа фізкультурно-оздоровчих і спортивних центрів, клубів та об'єднань. Тільки за останні три роки припинили свою діяльність більш як 900 дитячих і підліткових фізкультурно-оздоровчих клубів при ЖЕКах, скорочено 590 посад педагогів-організаторів спортивної роботи з населенням за місцем проживання, більше 3,5 тис. інструкторів фізичної культури у трудових колективах [3]. Під загрозою руйнування перебуває в цілому досить ефективна система підготовки спортсменів високого класу, які сприяють підвищенню міжнародного авторитету України. Значно скорочується мережа дитячо-юнацьких спортивних шкіл, кількість національних змагань і навчально-тренувальних зборів. Продовжується перехід висококваліфікованих фахівців і спортсменів в інші сфери діяльності та їх вїзд на роботу за кордон [4, с.709–716].

Отже, для того, щоб зробити галузь фізкультури та спорту привабливою для майбутніх викладацьких кадрів, необхідно запропонувати такі кроки:

а) фізичне виховання і фізкультурно-оздоровча діяльність у навчально-виховній сфері – закладення основ фізичного та духовного здоров'я учнівської та студентської молоді; визнання фізичного виховання обов'язковою дисципліною у професійних навчально-виховних і вищих навчальних закладах; забезпечення органічного поєднання процесу фізичного виховання з інтелектуальним, духовним та естетичним вихованням;

б) фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій та соціально-побутовій сферах – упровадження спеціальних елементів фізичної культури у виробничу сферу і всі компоненти життєдіяльності особи; профілювання фізкультурно-оздоровчих занять залежно від особливості праці та стану фізичного розвитку людей; розроблення й використання групових та індивідуальних форм організації фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів за місцем проживання та відпочинку, в санаторно-курортних закладах і на туристських базах;

в) фізична підготовка військовослужбовців, особового складу, правоохоронних органів та інших військових формувань – забезпечення фізичної готовності військовослужбовців і особового складу правоохоронних органів до оволодіння зброєю, бойовою технікою та ефективним їх використанням; перенесення фізичних навантажень, нервово-психічних напружень в екстремальних ситуаціях;

г) фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність серед інвалідів – пристосування різних форм фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи для використання їх інвалідами; підвищення функціональних можливостей організму, розширення діапазону рухових умінь і навичок для успішного самообслуговування в побуті та на роботі, у професійній та громадській діяльності; оволодіння основами знань з методики самостійних занять фізичними вправами для загальної і професійно-прикладної підготовки;

д) спорт вищих досягнень – створення цілісної системи олімпійської підготовки, яка б об'єднувала і координувала кадрові, фінансові, матеріально-технічні та науково-методичні ресурси; сприяння розвитку видів спорту, в яких спортсмени України можуть досягти високих результатів на чемпіонатах Європи, світу та Олімпійських іграх; збереження й удосконалення системи підготовки спортивних резервів, підвищення якості функціонування дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Список використаних джерел

1. Державна програма розвитку фізкультури та спорту в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу // rada.kiev.ua. – Назва з титул. екрана.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
www.ukrstat.gov.ua – Назва з титул. екрана.

3. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізкультури та спорту на 2012-2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу // rada.kiev.ua. – Назва з титул. екрана.

4. Криворучко Н. В. Аналіз інноваційних процесів в Україні / Н. В. Криворучко // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сб. науч. трудов. – Донецк : ДонНУ, 2013. – С. 709–716.